

УДК 336:338.246

АЛГОРИТМ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА*Козир Т.М.*

У статті розкрито актуальні проблеми діяльності економічних суб'єктів в умовах ринкових відносин. У статті проведено дослідження щодо забезпечення стійкого функціонування підприємств в умовах фінансової кризи, а саме: сформульовано алгоритм забезпечення економічної безпеки підприємств.

Ключові слова: економічна безпека, система економічної безпеки, концепція забезпечення економічної безпеки.

Особливого значення в умовах світової фінансової кризи набуває проблема забезпечення економічної безпеки підприємств. Стабільне функціонування, зростання економічного потенціалу будь-якого підприємства залежить від наявності надійної системи економічної безпеки. Одним з важливих завдань економічної науки є формування концепції забезпечення економічної безпеки підприємств. Без забезпечення економічної безпеки підприємств неможлива незалежність, стабільність та сталий розвиток підприємств.

Питання економічної безпеки як гаранта конкурентоспроможності підприємства набуло широкого значення і сприяло активізації наукових досліджень. Так, значний внесок у вирішення даної проблеми зроблено такими науковцями як О. Барановський, М. Бендиков, І. Білько, І. Бланк визначає фінансову стратегію як «один з важливіших видів функціональної стратегії підприємства, котрий забезпечує усі основні напрями розвитку його фінансової діяльності і фінансових відносин шляхом формування довгострокових фінансових цілей, вибору найбільш ефективних шляхів їхнього досягнення, адекватного корегування напрямів формування і використання фінансових ресурсів при зміні умов зовнішнього середовища» [1, с. 48]. Найбільш значущою серед них у сучасних економічних умовах є фінансова безпека, оскільки для забезпечення стійкості функціонування підприємства в цілому необхідно мати стабільний фінансовий стан. Без фінансової безпеки економіка в принципі неможлива. Фінансова безпека підприємства безумовно пов'язана з категоріями «фінансова безпека держави», і «фінансова безпека регіону», у межах яких розміщене і функціонує дане підприємство. У той же час фінансова безпека має і самостійне значення, тобто так само, як взаємодіють між собою економіка і фінанси, без яких перша не може функціонувати [2, с. 15]. Однак, незважаючи на наявність значної кількості наукових доробок у цьому напрямі, теоретична та науково-методична база вирішення питання економічної безпеки в умовах нестабільності зовнішнього середовища потребує постійного розвитку. На сьогодні є недостатньо вирішеними питання, спрямовані на забезпечення економічної безпеки підприємств, моделювання розробки стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства на основі аналізу структурних взаємозв'язків зовнішніх і внутрішніх загроз.

Метою статті є розробка алгоритму формування концепції забезпечення економічної безпеки підприємства.

За ринкових умов господарювання важливого значення набуває економічна безпека всіх суб'єктів підприємницької та інших видів діяльності. Економічна безпека підприємства — це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам).

Необхідність постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Рівень економічної безпеки фірми залежить від того, наскільки ефективно керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих

загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Джерелами негативних впливів на економічну безпеку можуть бути:

- 1) свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств (організацій)- конкурентів;
 - 2) збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття та технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо). Залежно від суб'єктної обумовленості негативні впливи на економічну безпеку можуть мати об'єктивний і суб'єктивний характер. Об'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають не з волі конкретного підприємства або його окремих працівників. Суб'єктивні впливи мають місце внаслідок неефективної роботи підприємства в цілому або окремих його працівників (передовсім керівників і функціональних менеджерів). Головна мета економічної безпеки підприємства полягає у тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування тепер і високий потенціал розвитку в майбутньому. До основних функціональних цілей економічної безпеки належать:
- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства (організації);
 - забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу того чи того суб'єкта господарювання;
 - досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством (організацією);
 - досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу;
 - мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;
 - якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства (організації);
 - забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;
 - ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів.

У процесі формування ринкової економіки багато підприємств набули новий статус зі зміною форми власності, при якому необхідно самостійно забезпечувати фінансово-господарську діяльність, стабільність функціонування і адекватно реагувати на зовнішні зміни. Забезпечення економічної безпеки підприємств (ЕБП) потребує створення специфічного механізму попередження та мінімізації дії загроз. Економічна безпека господарюючих суб'єктів є характеристикою системи, що сама організується і сама розвивається, тобто це стан, при якому економічні параметри дозволяють зберегти головні властивості системи - рівновагу та стійкість при мінімізації загроз. Таким чином, це стан економічної діяльності, при якому забезпечується дотримання економічних інтересів підприємства на підставі його стійкості та властивостей системи, що сама розвивається, за умови попередження негативного впливу будь-яких загроз (рис. 1) [розроблено автором на основі 3, с. 8].

Головними загрозами, які перешкоджають забезпеченню економічної безпеки, є різноспрямованість економічних інтересів підприємств, регіонів і держави, слабка мотивація працівників до попередження загроз і їх незацікавленість у кінцевих результатах діяльності підприємства. У цих умовах підприємство змушене пристосовуватися до зовнішнього середовища без зворотного впливу. Тому, в його можливостях залишається контроль за внутрішнім механізмом функціонування, моніторингом економічних показників фінансово-господарської діяльності та прийняття ефективних управлінських рішень. У цій ситуації виникає потреба у формуванні механізму забезпечення економічної безпеки підприємств. Для цього на основі аналізу і синтезу існуючих наукових поглядів ми систематизували основні функціональні елементи економічної безпеки підприємства, до яких відносять: фінансовий, техніко-технологічний, інтелектуальний, політико-правовий, інформаційний, силовий, соціальний.

Рис. 1. Схема концепції забезпечення економічної безпеки підприємства

В умовах ринкових відносин, коли держава не несе відповідальності за результати фінансово-господарської діяльності підприємства, забезпечення економічної та фінансової безпеки підприємства стає однією з найбільш важливих і актуальних проблем його життєдіяльності.

Забезпечення ЕБП слід розглядати як безупинний процес підтримки на певному рівні її функціональних складових елементів з метою досягнення максимального ефекту завдяки можливості своєчасного реагування на негативний вплив будь-яких факторів, що дестабілізують діяльність господарюючих суб'єктів. Для досягнення необхідного рівня ЕБП використовуються різноманітні заходи і система організації їх виконання та контролю.

Перш за все, необхідно дати відповідь на питання: для чого ми збираємось щось робити або, що взагалі ми хочемо зробити для забезпечення ЕБ. Невірно визначені цілі та завдання будуть впливати на реалізацію стратегії підприємства. Якщо мета хибна, то будь-який шлях до неї не має шансів бути успішним.

Отже, для розробки алгоритму забезпечення економічної безпеки, необхідно продумати наступні кроки:

1. Чітко визначити бажаний кінцевий результат, який би відповідав нашим уявленням про економічну безпеку.
2. Розуміти природу об'єкта, на який будуть направлені наші зусилля, його генезис, структуру.
3. Сформулювати конкретні цілі функціонування даного конкретного підприємства.
4. Визначити фактори успіху та фактори ризику.
5. Розробити схему бізнес-процесу підприємства.

6. Визначити схему захисту та напрями роботи.
7. Розробити контури системи безпеки.
8. Сформувати фінансові, трудові і матеріальні ресурси.

Логічним продовженням розробки послідовних етапів забезпечення економічної безпеки є складання конкретної програми дій, тобто стратегії. Етап формування стратегії є постійно діючим елементом і повинен здійснюватись безперервно протягом функціонування підприємства. Якщо цього не буде, система безпеки швидко втратить необхідну адаптованість і не буде відповідати реаліям життя, які на сьогодні швидко змінюються [4, с. 17].

Оскільки ЕБП має прямий причинно-обумовлений зв'язок із системою і результатами стратегічного планування свого розвитку, найважливішим етапом її забезпечення є прогнозування показників та факторів економічної безпеки. Цей етап містить у собі розробку стратегічного плану з урахування цілей, засобів і можливостей їх досягнення, конкурентного середовища, умов господарювання.

Оскільки виникнення і дія загроз є складним динамічним процесом, то й оцінка економічної безпеки повинна здійснюватись у динаміці, на певному інтервалі часу. Після розробки стратегічного плану забезпечення економічної безпеки підприємства і вироблення рекомендацій здійснюється стратегічне планування фінансово-господарської діяльності. Наступний етап – проведення оперативної оцінки рівня забезпечення ЕБП. В його основі полягає розробка альтернативних варіантів розвитку ситуації, розрахунки значень сукупних критеріїв ЕБ, вибір кращого варіанту й надання оперативних рекомендацій з поточного планування діяльності підприємства.

Завершується процес розробкою рекомендацій з коректування набору корпоративних ресурсів, систем стратегічного і поточного планування фінансово-господарської діяльності підприємства.

У світовій практиці стратегічного планування широко використовується метод розробки сценаріїв розвитку подій. Його можна з певними особливостями використовувати і для прогнозування стану ЕБП. Цей метод є комбінацією експертних методів і методів моделювання. Метод розробки сценаріїв розвитку подій стосовно ЕБП виступає як інструмент чіткого визначення і розуміння можливих альтернатив розвитку стану економічної безпеки конкретного підприємства і оточуючого його середовища у майбутньому, а також розробки відповідних заходів щодо виправлення стану економічної безпеки.

ВИСНОВКИ

Отже, важливе місце в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства посідає алгоритм формування концепції забезпечення економічної безпеки підприємства. У загальному вигляді цей алгоритм повинен включати такі етапи:

1. Аналіз впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на стан економічної безпеки.
2. Оцінка можливих втрат від дії негативних чинників.
3. Оцінка поточного стану рівня забезпечення економічної безпеки підприємства.
4. Розробка комплексу заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.
5. Бюджетне планування реалізації сукупності розроблених заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.
6. Планування рівня забезпеченості підприємства фінансовими, трудовими і матеріальними ресурсами.
7. Поточне планування фінансово-господарської діяльності підприємства.
8. Оперативна реалізація запланованих заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.
9. Контроль за реалізацією всіх запланованих заходів.
10. Коригування комплексу заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.

Безпечний стан економічної діяльності підприємства виступає основою для економічної безпеки держави. Тому це має значення, коли на підприємствах система економічної безпеки знаходиться на належному рівні. Саме для цього актуальним є формування на підприємствах механізму забезпечення економічної безпеки. Особливо це важливо у теперішній час, для тих підприємств, які

є збитковими. Для забезпечення економічної безпеки підприємства, визначившись з фінансовими інтересами, сформувавши програму її функціонування, і відповідно скоригувавши систему загроз, необхідно виділити в системі менеджменту господарюючого суб'єкта спеціалізований напрямок – управління фінансовою безпекою, який буде включати в себе принципи і методи розробки і реалізації управлінських рішень, які пов'язані із забезпеченням захисту інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз. Наряду з важливістю та необхідністю створення алгоритму формування концепції забезпечення економічної безпеки підприємства як обов'язкового елемента стабільного розвитку в умовах кризи існує ряд проблем, які потребують вирішення та подальшого дослідження. По-перше, необхідно розробити ефективну методику оцінки рівня економічної безпеки. По-друге, важливим є необхідність створення цілісної концепції управління економічною безпекою підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк И.А. Концептуальные основы финансового менеджмента / И.А. Бланк – К.: Ника-центр, Эльга, 2003. – 448с.
2. Єрмошенко М.М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства / М.М. Єрмошенко, К.С. Горячова, А.М. Ашуєв – К.: Національна академія управління, 2005. - 78с.
3. Подлужна Н.О. Організація управління економічною безпекою підприємства: автореф. на здобуття ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01. «Економіка, організація і управління підприємствами» / Н.О. Подлужна. – Донецьк, 2003. – 22 с.
4. Бендиков М.А. Промышленное предприятие в условиях кризисного развития / М.А. Бендиков // Менеджмент в Украине. – 2000. – №2. – С.35-38.